

УДК 327.7(4:061ЄС)

Когут-Ференс Оксана Ігорівна*кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної безпеки
та стратегічних студій
Львівський національний університет
імені Івана Франка
ORCID: 0000-0001-6015-5205***Кут Марія Олександрівна***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної безпеки
та стратегічних студій
Львівський національний університет
імені Івана Франка
ORCID: 0009-0007-2782-683X*DOI: <https://doi.org/10.25313/3083-7782-2026-6-35>

ДЕМОКРАТИЧНЕ ВІДКОЧУВАННЯ УГОРЩИНИ В ПЕРІОД РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ЙОГО ВПЛИВ НА ПОЗИЦІЇ ЄС У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. Вступ. Забезпечення демократичного середовища та ринкових економічних умов для провідних країн світу є фундаментально важливим елементом збереження сучасної системи безпеки, сформованої після завершення Другої світової війни. Європейський Союз є наддержавним утворенням та одним із трійки найвпливовіших суб'єктів міжнародних відносин, а, отже, ключовим гарантом не лише континентальної, а й глобальної безпеки. Посилення антидемократичних процесів у ЄС матиме негативний вплив на стійкість сучасного світопорядку, порушення балансу сил і зростання кількості країн із тоталітарним правлінням, що може стати причиною загострення та збільшення кількості військових конфліктів. З приходом до влади в Угорщині Віктора Орбана антидемократичні процеси суттєво пришвидшилися, а його внутрішні та зовнішні заяви можуть спричинити у майбутньому поживлення антидемократичних процесів навіть після його відходу від влади.

Мета. Метою статті є висвітлення факторів виникнення демократичного відкочування, процесу перебігу (на прикладі позиції Угорщини) та окреслення потенційних зазроз і наслідків для європейської глобальної архітектури безпеки в умовах сучасної системи міжнародних відносин, яка також внаслідок посилення антидемократичних процесів може зазнати безповоротних змін.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) праці вітчизняних та зарубіжних авторів, що проводять наукові дослідження демократичних та антидемократичних процесів в світі і в країнах Європейського Союзу; 2) статистичні дані індексу економічної свободи в країнах-членах Європейського Союзу; 2) аналітичні матеріали світових авторитетних інформаційних центрів та ресурсів.

У процесі дослідження було використано такі наукові методи: спостереження та порівняння (для опису процесу демократичного відкочування Угорщини під час правління Віктора Орбана); аксіоматичний (для дослідження взаємозалежності між демократичними процесами та економічною свободою); формалізації, аналізу та синтезу, абстрагування (для побудови причин і наслідків демократичного відкочування та його впливу на позиції ЄС у глобальній системі безпеки); логічного узагальнення результатів (формулювання висновків).

Результати. У статті розкрито ключові аспекти демократичного відкочування Угорщини як потенційного виклику для Європейського Союзу (ЄС) у контексті міжнародної безпеки. Висвітлюються можливі наслідки для глобальної системи безпеки від посилення демократичного прогресу або регресу в Європейському Союзі. Досліджено та систематизовано фактори розвитку демократичного відкочування та обґрунтовано, чому такі процеси будуть поглиблюватися і розширюватися за умов

Copyright © The Author(s).

This is an open access article distributed under the terms
of the Creative Commons Attribution License 4.0
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

ескаляції кризових явищ, зростання політичної нестабільності та збільшення кількості збройних конфліктів. Розглянуто вплив внутрішньополітичних трансформацій на єдність зовнішньої та безпекової політики.

У роботі також обґрунтовано, що подальше поглиблення демократичного відкочування в Угорщині може негативно вплинути на регіональне лідерство Європейського Союзу, послабити його позиції на міжнародній арені та знизити ефективність його ролі як ключового актора у формуванні європейської та глобальної системи безпеки. Такі тенденції можуть мати довгострокові наслідки для стабільності міжнародного безпекового середовища.

Окрему увагу приділено виокремленню потенційних сценаріїв розвитку демократичного середовища в Угорщині. На основі їх аналізу окреслено можливі виклики та загрози для міжнародної та регіональної безпеки, які можуть виникнути внаслідок подальших трансформацій політичної системи цієї держави. Отримані результати дозволяють глибше зрозуміти вплив внутрішньополітичних процесів у державах-членах ЄС на функціонування європейської системи безпеки та на стабільність безпекового середовища не лише на європейському континенті, а й в глобальному вимірі.

Перспективи. У подальших наукових дослідженнях слід зосередитися на аналізі демократичних процесів в усіх країнах-членах ЄС, оскільки вони безпосередньо впливають на глобальну систему безпеки та її стійкість.

Ключові слова: демократія, демократичне відкочування, дефіцит демократії, «неідеальна демократія», зовнішня політика, міжнародна безпека, європейська інтеграція, індекс економічної свободи.

Постановка проблеми. Антидемократичні процеси несуть серйозні загрози для глобальної системи безпеки, яка через локальні конфлікти та війни, зокрема російсько-українську війну, є нестабільною. Єдина позиція та стійкість ЄС, як наддержавного суб'єкта і гаранта безпеки на європейському континенті, є основою у боротьбі проти жажливої агресії Росії. Проте процеси демократичного відкочування, що активізував під час свого правління Віктор Орбан, можуть мати негативний вплив на глобальну безпекову архітектуру і після його відходу від влади та початком для аналогічних процесів в інших європейських країнах, якщо демократичний регрес стане трендом. Тому є гостра необхідність дослідити причини, наслідки та потенційні загрози демократичного відкочування країн, зокрема Угорщини, де даний процес частково має місце.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема демократії є достатньо складною та багатогранною, дослідженням якої займалися науковці не одне століття, проте з етапом стрімкого посилення глобалізації, наростання інтеграційних процесів та переплетіння політичних і економічних систем країн світу, демократія отримала більш ширшу характеристику та стала початком розвитку нових політичних процесів, в тому числі і діаметрально протилежних.

Серед українських науковців проблематикою антидемократичних процесів займаються такі науковці, як Кравченко В., Добридень О., Прядко Т., Рубан А., Приходько А., Адамадзе К., Паталаха В., Вонсович С., Кулик В. та інші.

Зокрема Кравченко В. та Добридень О. у своїй статті виділяють три групи політичних чинників демократичного відкочування, а саме: розширення повноважень виконавчої влади; наростання популізму щодо ефективності функціонування демократичних інститутів; постійне втручання у виборчий процес, зміни виборчого законодавства, обмеження політичного плюралізму і збільшення монопольного контролю над владою [1].

Прядко Т. і Рубан А. зазначають, що процес демократичного відкочування може набути стабільності, тоді загальні принципи демократії зазнають серйозного удару та можуть стимулювати глобальне поширення авторитаризму [2]. Прикладом негативних наслідків для країни та її населення є демократичний відкат Грузії, підкреслює у своїй роботі Адамадзе К. [3].

Дослідження політичних процесів Угорщини глибоко описано у роботі Приходько А., де зазначається, що в Угорщині відбувається становлення ліберальної демократії, що частково є результатом демократичного відкочування. Загалом автор виділяє п'ять причин поширення ліберальної демократії в країнах Центральної Європи: слабкість соціального підґрунтя для ліберальної демократії; відсутність багатопартійності; недостатня структурованість суспільства; економічні та міграційні кризи [4].

На думку багатьох науковців, таких як Кравченко В. [5], Паталаха В. [6], Вонсович С. та Кулик В. [7], основною причиною регресу демократії є намагання обмежити права громадян країн з метою узурпування влади, концентрації її в обмеженій кількості людей та швидкого прийняття політичних рішень. Зростання антидемократичних поглядів може значно зруйнувати або трансформувати наявну глобальну політичну систему та сформувати нові світові центри впливу.

Широкого наукового дискурсу тема демократичного відкочування набула і серед зарубіжних науковців, зокрема представників європейського та американського континентів. Дослідження та виявлення причин феномену демократичної регресії є одним із елементів формування осі, навколо якої обертаються всі сучасні політичні процеси, підкреслює у своєму доробку Gerschewski J. [8]. Croissant A. і Haynes J. описують наростаючі процеси демократичного відкочування у країнах Азії, що можуть нести безпекові загрози для інших країн світу [9].

Створення гібридних політичних режимів є феноменом сучасності, а зміна пріоритетності демократії для суспільства може мати ряд як негативних, так і позитивних викликів та наслідків, — йдеться у науковій праці Tomini L, Wagemann C. [10].

Важливо врахувати думку угорських науковців щодо політичного вектора розвитку їхньої країни та його впливу на позиції Європейського Союзу в сучасній системі глобальної безпеки та міжнародних відносин, більшість із яких вбачають реальні загрози з боку посилення процесу демократичного відкату, а не переваги, пов'язані із зростанням рівня національної ідентичності чи відстоюванням умовних національних інтересів. Зокрема, Perintfalvi R., Voges K. у своїх працях зазначають, що правління Віктора Орбана є проявом політичного популізму, який негативно впливає на демократичні процеси та матиме негативні наслідки для суспільно-політичних процесів і загалом для угорського населення [11].

В історичному контексті Угорщина вже перебувала в такій ситуації, коли влада була узурпованою однією людиною — Янушем Кадаром в 1980-і роки, що призвело до політичних та економічних негативних наслідків, тому прихід до влади в 2010 році Віктора Орбана підтвердили, що політична система країни є демократично нестійкою, — зазначають у своїй праці Bíró-Nagy, A., Éber, M. Á., Pogátsa, Z., Ferge, Z. та інші [12].

Академічно цікавою та обґрунтованою є робота Körösenyi A., Illés G., Gyulai A., у якій зазначається, що режим правління Віктора Орбана не можна пояснити лише з точки зору популізму чи демократичного відкочування, а це є «плебісцитарної лідерської демократії», де лідер опирається на підтримку народу, часто апелюючи до суспільства [13].

Демократичне відкочування в контексті Європейського Союзу є актуальним індикатором, на вплив якого постійно звертають увагу дослідницькі групи, агентства та аналітичні центри, такі як: Democratic Erosion Consortium, а також Swedish Institute of European Policy Studies, European Democracy Hub та Carnegie Endowment for International Peace тому даний процес потребує постійного моніторингу, аналізу та прогнозування, як експертного, так і наукового, адже більшість сучасних процесів через швидкі зміни вимагають використання всіх можливих інструментів дослідження для отримання глибоких результатів, надання точної оцінки та формування реалістичних прогнозів.

Метою статті є висвітлення факторів виникнення демократичного відкочування, процесу перебігу (на прикладі позиції Угорщини) та окреслення потенційних загроз і наслідків для європейської глобальної архітектури безпеки в умовах сучасної системи міжнародних відносин, яка також внаслідок посилення антидемократичних процесів може зазнати безповоротних змін.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) праці вітчизняних та зарубіжних авторів, що проводять наукові дослідження демократичних та антидемократичних процесів в світі і в країнах Європейського Союзу; 2) статистичні дані індексу економічної свободи в країнах-членах Європейського Союзу; 2) аналітичні матеріали світових авторитетних інформаційних центрів та ресурсів.

У процесі дослідження було використано такі наукові методи: спостереження та порівняння (для опису процесу демократичного відкочування Угорщини під час правління Віктора Орбана); аксіоматичний (для дослідження взаємозалежності між демократичними процесами та економічною свободою); формалізації, аналізу та синтезу, абстрагування (для побудови причин і наслідків демократичного відкочування та його впливу на позиції ЄС у глобальній системі безпеки); логічного узагальнення результатів (формулювання висновків).

Виклад основного матеріалу. Вибудована сучасна система міжнародної безпеки, базується на загальних принципах права, фундаментом яких є розвиток демократії та свобод, мірне співіснування та кооперація. Усі ці процеси постійно перегинаються та є взаємопов'язаними, тобто мають прямий вплив один на одного, внаслідок чого за останні 50 років значно поживався процес політичної та економічної інтеграції.

Найвищого ступеня інтеграції досягли країни європейського континенту, утворивши у 1992 році Європейський Союз і заклавши в основу спільні цінності демократії, рівності, свободи та відкритості. Лісабонський договір, який набрав чинності у 2009 р., заснований на реформуванні зовнішньої, внутрішньої та інституційної структури ЄС, ще більше підкреслив важливість демократії для країн-членів, підтвердженням цього є положення щодо вільного виходу країни з членства [14].

Країни, які фокусують свій зовнішньополітичний вектор на євроінтеграцію, прагнуть стати частиною європейської спільноти, побудованої на спільних поглядах, засадах і цінностях. Фактично можна визначити шість пріоритетних принципів ЄС, які є фундаментом для стабільного функціонування та сталого розвитку інтеграційного об'єднання, це:

1. **Демократія.** Влада належить усім громадянам, а посилення демократичних процесів є запорукою розвитку держав та Союзу.

2. **Гідність людей.** Людина є найбільшою цінністю, гідність та кордони якої не можуть бути порушені чи ущемлені.

3. Свобода. Усі громадяни Європейського Союзу мають право на мирне волевиявлення, вибір і самовираження.

4. Верховенство права. Усі рішення та закони ухвалюються у рамках Європейського права, закон є одним для всіх, а країни на національному рівні не можуть діяти у розріз із загальними принципами Союзу.

5. Рівність. Усі громадяни ЄС мають рівні права та рівні обов'язки. Дискримінація є недопустимою, зокрема гендерна.

6. Права людини. Європейський Союз гарантує усім своїм громадянам забезпечення основних прав людини, таких як життя, освіта, свобода, безпека та недоторканність [15, 16].

Для забезпечення всіх принципів ЄС потрібне гармонійне переплетення політичних та економічних процесів, а отже, розвиток демократії відбувається паралельно з розвитком відкритих ринків, лібералізацією та економічною свободою. Відповідно до ст. 2 Договору про Європейський Союз (консолідована версія станом на 1 січня 2005 року): «...завданням Спільноти є, запроваджуючи спільний ринок, економічний та валютний союз, а також виконуючи спільні політики й діяльність, зазначені в статтях 3 та 4, поширювати в межах усієї Спільноти гармонійний, збалансований і стабільний розвиток економічної діяльності, високий рівень зайнятості й соціального захисту, рівність жінок і чоловіків, стабільне та безінфляційне зростання, високий рівень конкурентоспроможності й конвергенції економічних показників, високий рівень захисту й поліпшення стану довкілля, підвищення рівня та якості життя, економічну й соціальну згуртованість та солідарність держав-членів...» [16]. Пріоритетність громадянина для ЄС — першочергова, а також якість його життя, економічна свобода, високі стандарти життя та забезпечення дотримання прав і свобод.

Демократія є умовою збалансованого економічного розвитку, збільшення соціально-економічних рівнів життя населення та зростання економічної свободи, розширення ЄС 2004 року (до Союзу приєдналося десять країн: Чехія, Естонія, Угорщина, Латвія, Литва, Польща, Словаччина, Словенія, Мальта і Кіпр) дало серйозний поштовх не лише для збільшення впливу та значущості Союзу у світі, але і створило ряд викликів та загроз, які потрібно було швидко та ефективно врегульовувати. Нові члени потребували фінансових впливань, реформ і розбудови монолітного фундаменту європейських цінностей.

Перемога Віктора Орбана в 1998 році була зумовлена яскравими прозахідними поглядами молодого політика, які базувалися на демократії, лібералізації та активній інтеграції. Стратегія боротьба з корупцією та яскраві націонал-консервативні погляди Віктора Орбана вдруге привели його до влади в 2010 році. Варто підкреслити, що на думку авторів, саме націонал-консервативні ідеї могли лягти в основу демократичного відкочування через пріоритетність та достатньо вузьке трактування національних інтересів. Проте Угорщина є країною-членом ЄС, і тому без повної політичної та економічної інтеграції, може через упередженість створювати перешкоди в процесі прийняття консолідованих рішень.

Аналіз рівня демократії через фактор економічної свободи дає змогу побачити суспільні втрати, пов'язані не лише з політичними розбіжностями, а й економічні втрати населення та держави, як цілісного суб'єкта. Зниження економічної свободи не впливає на рівень життя в поточному році, проте беззаперечно мати наслідки через декілька років потому, тобто існує певний лаг реакції. В глобальній системі безпеки такі процеси розхитують стабільність та можуть заробити суспільні процеси незадоволеності та обурення, що в свою чергу матиме прямий вплив на безпекову архітектуру.

Індекс економічної свободи є базовим показником кількісної характеристики рівня вільного ринку, конкуренції, а отже, демократії. Чим вищим є даний показник, тим більш відкритою є економіка країни, внутрішній ринок є конкурентнішим, а, державні органи функціонують прозоро та демократично. Проаналізувавши індекс економічної свободи в країнах ЄС, які приєдналися до Союзу в 2004 році, виявлено, що за зниження цього показника в Угорщині є середньостроковим, тобто довшим ніж два роки, що може свідчити про кризу демократії та внутрішню політичну суперечливість (див. таб.1).

Зниження індексу економічної свободи в Угорщині, враховуючи вже згаданий лаг реакції, не відбулося зразу після приходу до влади Віктора Орбана в 2010 році, а має чітку тенденцію з 2014 р., що, можна припустити, є результатом антидемократичної внутрішньої політики, яка отримала пожвавлення в умовах анексії Криму та загострення конфлікту між Україною та Росією, що згодом стало передумовою для російсько-української війни.

Об'єктивно слід зазначити, що зниження індексу економічної свободи було зафіксовано і в таких країнах, як Чехія, Польща та Латвія, проте лише в Угорщині така тенденція була середньою, а не короткостроковою. Тому демократичне відкочування може мати як і різні фактори виникнення, так і наслідки на різні сфери суспільного життя, що є достатньо зрозумілим.

Тому навіть, той факт, що Віктор Орбан відійшов від влади в 2026 році, не означає, що демократичне відкочування Угорщини повністю зупинилося, а радше, те що сценарії розвитку внутрішньої політики можуть бути дуже різними, враховуючи те що колишній очільник уряду публічно підтримував агресора Росію та висловлював радикальні погляди щодо системи безпеки та узгодженої політики ЄС, і такі погляди мали часткову підтримку серед населення країни. Трансформація сучасної системи міжнародних відносин

вимагає від її суб'єктів нових стратегій та підходів балансування між відстоюванням національних інтересів, забезпечення колективної безпеки, мирного співіснування та кооперації. Тому наднаціональним об'єднанням в таких умовах стає складніше провадити спільну узгоджену політику, враховуючи потенційні зміни у стратегіях національного розвитку та безпеки.

Експертно-аналітичний центр *Carnegie Europe* зауважив, що в лютому 2025 року Угорщина блокувала понад половину зовнішньополітичних рішень ЄС. В умовах повномасштабного вторгнення Росії на територію України проблема пошуку консенсусу з країнами, що надають перевагу вужчим інтересам, ніж зобов'язань перед Союзом, стала помітнішою [18]. Аналітичний центр характеризує ці процеси як «паралізація» консенсусу й зовнішньої політики. Особливо на тлі непередбачуваних геополітичних змін, які вимагають зваженого та швидкого реагування, це суттєво послаблює позиції Союзу у світовій системі безпеки.

Демократичне відкочування може бути зумовлене рядом факторів, і не лише політичними, адже є складним та багаторівневим процесом, який характеризується змінами глобальних суспільних трендів, що у свою чергу має більший чи менший вплив на демократичні процеси. Умовно авторами було класифіковано фактори стимулювання розвитку демократичного відкочування, їхні основні причини та методи прояву, проте це достатньо теоретичний підхід, який дуже узагальнює висновки (див. рис. 1), а дослідження демократичних процесів у країнах ЄС, зокрема в Угорщині, потребує аналізу багатьох фактів та глобальних

Таблиця 1

Індекс економічної свободи у країнах ЄС, які вступили до Союзу в 2004 р*.

Рік	Чехія	Естонія	Угорщина	Латвія	Литва	Польща	Словаччина	Словенія
1996	68,1	65,4	56,8	55	49,7	57,8	57,6	50,4
1997	68,8	69,1	55,3	62,4	57,3	56,8	55,5	55,6
1998	68,4	72,5	56,9	63,4	59,4	59,2	57,5	60,7
1999	69,7	73,8	59,6	64,2	61,5	59,6	54,2	61,3
2000	68,6	69,9	64,4	63,4	61,9	60	53,8	58,3
2001	70,2	76,1	65,6	66,4	65,5	61,8	58,5	61,8
2002	66,5	77,6	64,5	65	66,1	65	59,8	57,8
2003	67,5	77,7	63	66	69,7	61,8	59	57,7
2004	67	77,4	62,7	67,4	72,4	58,7	64,6	59,2
2005	64,6	75,2	63,5	66,3	70,5	59,6	66,8	59,6
2006	66,4	74,9	65	66,9	71,8	59,3	69,8	61,9
2007	67,4	78	64,8	67,9	71,5	58,1	69,6	59,6
2008	68,1	77,9	67,6	68,3	70,9	60,3	70	60,2
2009	69,4	76,4	66,8	66,6	70	60,3	69,4	62,9
2010	69,8	74,7	66,1	66,2	70,3	63,2	69,7	64,7
2011	70,4	75,2	66,6	65,8	71,3	64,1	69,5	64,6
2012	69,9	73,2	67,1	65,2	71,5	64,2	67	62,9
2013	70,9	75,3	67,3	66,5	72,1	66	68,7	61,7
2014	72,2	75,9	67	68,7	73	67	66,4	62,7
2015	72,5	76,8	66,8	69,7	74,7	68,6	67,2	60,3
2016	73,2	77,2	66	70,4	75,2	69,3	66,6	60,6
2017	73,3	79,1	65,8	74,8	75,8	68,3	65,7	59,2
2018	74,2	78,8	66,7	73,6	75,3	68,5	65,3	64,8
2019	73,7	76,6	65	70,4	74,2	67,8	65	65,5
2020	74,8	77,7	66,4	71,9	76,7	69,1	66,8	67,8
2021	73,8	78,2	67,2	72,3	76,9	69,7	66,3	68,3
2022	74,4	80	66,9	74,8	75,8	68,7	69,7	70,5
2023	71,9	78,6	64,1	72,8	72,2	67,7	69	68,5
2024	70,2	77,8	61,2	71,5	72,9	66	68,1	65,9
2025	72,9	78,9	61,4	71,4	74,6	67,1	68,4	68,3

Джерело: систематизовано авторами на основі [17]

* Мальта та Кіпр не включені у дослідження, через малі території і кількість населення та специфіку функціонування економіки, проте це не викривляє отримані авторами результати

Рис. 1. Фактори впливу та прояви демократичного відкочування

Джерело: складено авторами

трендів, які фактично, формуватимуть нову світову систему безпеки. З огляду на це потрібно використати не лише класичні наукові методи дослідження, а й вдаватися до аналізу поточної ситуації на основі заяв публічних осіб, медіа, аналітичних і дослідницьких центрів, що дасть змогу окреслити існуючі наслідки демократичного відкочування

Угорщини та потенційні загрози для позицій ЄС в глобальній системі безпеки.

Враховуючи динамічність розвитку суспільства та взаємопов'язаність усіх світових процесів, розглядати демократичне відкочування лише, використовуючи наукові праці та підходи, є досить однобічним. Тому авторами, як вже зазначено вище, враховані при висвітленні цієї проблематики і матеріали авторитетних міжнародних видань.

Останні два десятиліття присутня стала тенденція до падіння рівня глобальної демократії. Згідно з опублікованим індексом *The Economist*, у 2024 році світ зазнав найбільшого за майже 20 років демократичного відкочування [19]. Thomas Carothers та Brendan Hartnett зазначають, що причини, чому відбувається відкочування, частково закладені у неспроможність демократії стримати хижацькі політичні амбіції та радикальні методи певних обраних лідерів [20], проте також причинами часто стають поширення радикальних національних ідей та поглядів. Демократія потребує високого розвитку моральних принципів та позицій у правлячих еліт, які базуються на бажанні служити громадянам, розвивати права та свободи усіх членів громадянського суспільства, забезпечуючи сталий економічний розвиток та достойні соціально-економічні стандарти життя.

Проблема демократичного відкочування залишається важливим елементом аналізу функціонування Європейського Союзу, адже не лише Угорщину можна охарактеризувати, як країну з «недосконалою демократією», а й Болгарію, Польщу, Румунію. Статистику навряд чи належить використовувати як потенційне попередження про абсолютизацію авторитарних проявів, утім дискусія про вплив часткового відкочування демократії в ЄС досі залишається відкритою, зазначає Hans Kundnani [21]. Водночас вже можна виокремити низку потенційних загроз, зокрема у сфері міжнародної безпеки, пов'язаних з дефіцитом демократії в ЄС.

Глибокі стратегічні дискусії щодо безпекової політики на європейському континенті щораз більше підкреслюють потребу в єдиній стійкій позиції. Після інавгурації чинної адміністрації Сполучених Штатів Америки на чолі з Дональдом Трампом, європейські лідери пропонують власне бачення майбутнього безпекового простору Союзу [22]. З огляду на позицію, зокрема, президента Франції Еммануеля Макрона та послідовну риторику президентки Європейської Комісії Урсули фон дер Ляєн — частина європейського політикуму схиляється до комплексного переосмислення внеску ЄС у безпеку в регіоні. Невідчуженим елементом нової візії постає недвозначне визнання Росії ворогом Європи. Водночас дискурс не є монолітним. Тому для країн ЄС та України демократичний процес є вкрай важливим, а демократичне відкочування стає вагомою перешкодою на шляху збереження існуючої системи безпеки та ефективних її змін.

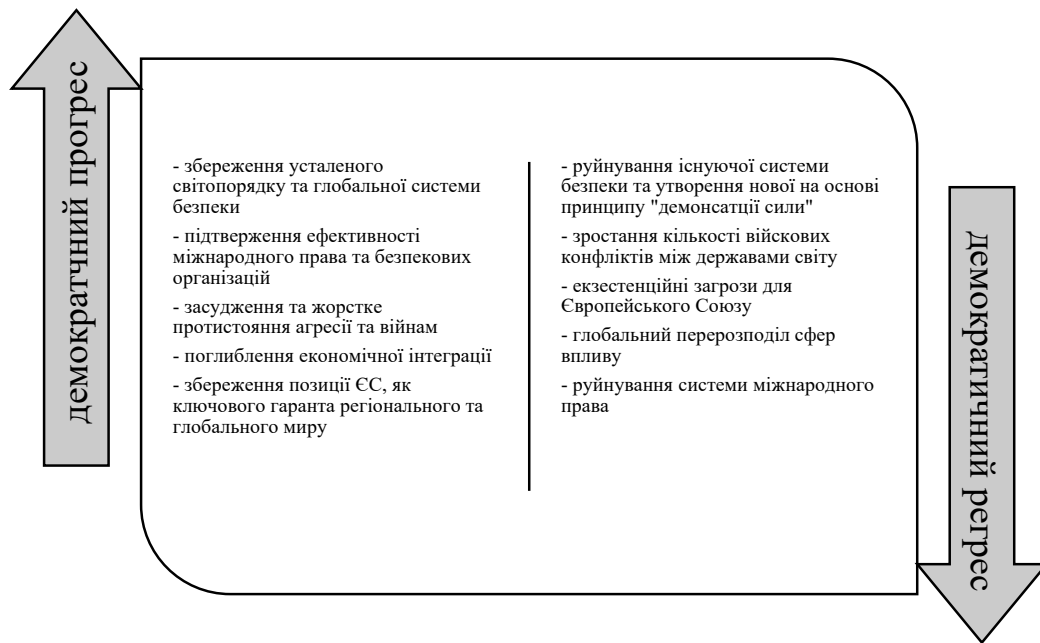

Рис. 2. Можливі наслідки для глобальної системи безпеки від посилення демократичного прогрес або регресу в Європейському Союзі*

Джерело: складено авторами

Ідеї та процеси запущені Віктором Орбаном матимуть ще тривалі наслідки, навіть якщо теперішній внутрішньополітичний та зовнішньополітичний вектор, під новим керівництвом, зміниться.

Існуючі наслідки демократичного відкочування Угорщини, яке може спричинити аналогічні процеси у інших європейських країнах. У підсумку, демократичне відкочування ЄС, яке розпочалося з Угорщини у разі наростання може мати ряд суттєвих та безповоротних наслідків для системи європейської та глобальної безпеки, тому вкрай важливо зберегти для світової спільноти демократичні процеси та зупинити діаметрально протилежні вектори розвитку. З огляду на це авторами підкреслено потенційні наслідки для глобальної системи безпеки від посилення демократичного прогрес або регресу в Європейському Союзі (див. рис. 2).

У довгостроковій перспективі демократичний розрив між державами-членами ЄС за відсутності напрацьованого механізму, що рівномірно, враховуючи інтереси країн-учасниць зберігатиме на порядку денному єдність зовнішньополітичної позиції Союзу, може призвести до розбалансування європейської системи безпеки та загострення існуючих конфліктів чи утворення нових на континенті.

Потенційний демократичний регрес в країнах-членах ЄС призведе до хиткості міжнародної системи безпеки та загострення регіональних та глобальних конфліктів, що стане першим етапом формування нової системи міжнародних відносин та безпекової архітектури, яка може бути побудована на концепції демонстрації сили та протистоянь, а не співпраці, інтеграції та мирного співіснування.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На тлі глобальних потрясінь, конфліктів та протистоянь між країнами різних регіонів світу, система міжнародної безпеки може зазнати суттєвих трансформацій. Концепція колективної безпеки є одним з найефективніших інструментів забезпечення глобального миру, проте в умовах наростання антидемократичних процесів її стійкість може бути зруйнованою. Демократичне відкочування Угорщини, активізоване Віктором Орбаном, навіть після його відходу від влади матиме наслідки для національних настроїв в країні, системи безпеки ЄС та глобальної безпекової архітектури. Відсутність єдиної позиції країн-членів Союзу під час російсько-української війни та шляхи відкритого пошуку партнерства та кооперації з агресором з боку таких країн, як Угорщина, дають мовчазну згоду на допустимість агресії та збройного вторгнення однієї країни в іншу, що йде в розріз з загальними принципами міжнародного права, основи системи міжнародних відносин, та фундаментальними цінностями Європейського Союзу.

Сталий розвиток, лібералізація економіки та демократія є компонентами однієї системи міжнародних відносин, у якій безпека всього населення є пріоритетом, тому індекс економічної свободи встановлює та підкреслює ці кореляційні зв'язки, навіть якщо фактори розвитку процесу демократичного відкочування є різними (як описано в роботі авторами). Попри відхід від влади Віктора Orbana, антидемократичні процеси вже запущені, а тому, політичні та економічні наслідки ще матимуть місце. Проте важливим

залишається питання, чи будуть подібні процеси наростаючими у інших країнах-членах ЄС, і чи є це початком демократичного регресу чи тенденція переважання демократичного прогресу збережеться.

В сучасних умовах затягування й «толерування» загроз з боку держав, що зазнають демократичної рецесії чи регресії, змушує ЄС, як колегіального суб'єкта, до тривалих пошуках порозуміння замість того аби єдиною силою відстоювати позицію регіонального безпекового лідера. Тому демократична стійкість залишається одним з найважливіших елементів збереження миру та усталеної системи безпеки.

Тому дане питання потребує постійного дослідження та контролю, не лише з боку політичних еліт, а й експертів та науковців, оскільки постійних моніторинг та пошук раціональних мирних і обґрунтованих шляхів призупинення антидемократичних процесів є основою демократичного прогресу, а отже, основою колективної безпеки побудованої на мирному співіснуванні, співпраці та інтеграції, а у разі агресії з боку однієї країни, зокрема Росії щодо України, рішення повинні бути швидкими, єдиними та ефективними.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ВНЕСОК АВТОРІВ: Усі автори зробили внесок порівну.

ФІНАНСУВАННЯ: Автори не отримували фінансування для цього дослідження.

ЗАЯВА ПРО ДОСТУПНІСТЬ ДАНИХ: Не застосовується.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ: Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Література

1. Кравченко В., Добридень О. Сутність та характерні риси сучасного демократичного відкату. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2025. № 51. С. 193–199. URL: <https://mhpi.chnu.edu.ua/mhpi/article/view/383> (дата звернення: 01.04.2026).
2. Прядко Т. П., Рубан А. О. Криза демократії: аналіз і прогнозування у сучасному науковому дискурсі. 2025. URL: <https://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/41/28.pdf> (дата звернення: 01.04.2026).
3. Адамадзе К. Демократичний відкат у Грузії: розворот від Заходу до Росії. *Літопис Волині*. 2025. № 33. С. 222–229. URL: <https://litopys.volyn.ua/index.php/litopys/article/view/670> (дата звернення: 04.04.2026).
4. Приходько А. В. Деконсолідація демократичного режиму в Угорщині та особливості становлення ліберальної демократії. 2024. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/c2f88393-ad2d-4129-99d9-3f2b042e7cd1> (дата звернення: 04.04.2026).
5. Кравченко В. Демократичний регрес і трансформація сучасних ліберальних демократій. *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. 2025. № 17. С. 11–23. DOI: <https://doi.org/10.31861/mediaforum.2025.17.11-23> (дата звернення: 07.04.2026).
6. Паталаха В. Ф. Переосмислення демократичної консолідації у контексті зміцнення авторитаризму. 2024. URL: <https://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/38/21.pdf> (дата звернення: 07.04.2026).
7. Вонсович С. Г., Кулик В. О. Дефініювання поняття популізму в контексті західної політичної науки. *Політикус*. 2025. № 2. С. 9–14.
8. Gerschewski J. Erosion or decay? Conceptualizing causes and mechanisms of democratic regression. *Democratization*. 2021. Vol. 28, no. 1. P. 43–62. DOI: <https://doi.org/10.1080/13510347.2020.1826935> (дата звернення: 11.04.2026).
9. Croissant A., Haynes J. Democratic regression in Asia: introduction. *Democratization*. 2021. Vol. 28, no. 1. P. 1–21. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13510347.2020.1851203> (дата звернення: 12.04.2026).
10. Tomini L., Wagemann C. Varieties of contemporary democratic breakdown and regression: A comparative analysis. *European Journal of Political Research*. 2018. Vol. 57, no. 3. P. 687–716.
11. Perintfalvi R., Voges K. Hungary under Viktor Orbán. Religious freedom and populism. P. 53–65. URL: <https://share.google/nLYDv56F9HWpsgrp> (дата звернення: 12.04.2026).
12. Bíró-Nagy A., Éber M. Á., Pogátsa Z., Ferge Z., Kiss A., Perintfalvi R. et al. Kádártól Orbánig. Noran libro, 2021. URL: <https://www.antikvarium.hu/konyv/biro-nagy-andras-eber-mark-aron-ferge-zsuzsa-kiss-ambros-perintfalvi-rita-pogatsa-zoltan-scheiring-gabor-szalai-erzsebet-kadartol-orbanig-20048153-1> (дата звернення: 12.04.2026).
13. Körösenyi A., Illés G., Gyulai A. *The Orbán Regime: Plebiscitary Leader Democracy in the Making*. London; New York: Routledge, 2020. 202 p.
14. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/lis/sign/eng> (дата звернення: 14.04.2026).
15. Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/C 83/01). URL: <https://zakon.cc/law/files/b5cdf905884e9748c9b69fb8d2df63ea851f32ad0a4b851e9516fb8707308479.pdf> (дата звернення: 16.04.2026).

16. Договір про заснування Європейської Спільноти (консолідована версія станом на 1 січня 2005 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text (дата звернення: 16.04.2026).
17. The Heritage Foundation. Index of Economic Freedom. URL: <https://www.heritage.org/index/pages/all-country-scores> (дата звернення: 18.04.2026).
18. Landsbergis G. Suspend Hungary's Voting Rights to Save the EU's Credibility. *Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegieendowment.org/europe/strategic-europe/2025/02/suspend-hungarys-voting-rights-to-save-the-eus-credibility?lang=en> (дата звернення: 18.04.2026).
19. The global democracy index: how did countries perform in 2024? *The Economist*. URL: <https://www.economist.com/interactive/democracy-index-2024> (дата звернення: 24.04.2026).
20. Carothers T., Hartnett B. Misunderstanding Democratic Backsliding. *Journal of Democracy*. URL: <https://www.journalofdemocracy.org/articles/misunderstanding-democratic-backsliding/> (дата звернення: 24.04.2026).
21. Kundnani H. Depoliticisation and the Crisis of Democracy in Europe. *European Democracy Hub*. URL: <https://europeandemocracyhub.epd.eu/depoliticisation-and-the-crisis-of-democracy-in-europe/> (дата звернення: 25.04.2026).
22. Müller P., Slominski P. The soft hostage-taking of EU foreign policy: Hungary's rule of law conflict with the EU and Russia's war against Ukraine. *Journal of European Public Policy*. 2025. P. 1–27. DOI: <https://doi.org/10.1080/13501763.2025.2453033> (дата звернення: 30.04.2026).

References

1. Kravchenko, V., & Dobryden, O. (2025). Sutnist ta kharakterni rysy suchasnoho demokratychnoho vidkatu. *Istoryko-politychni problemy suchasnoho svitu*, (51), 193–199. <https://mhp.chnu.edu.ua/mhp/article/view/383> [in Ukrainian].
2. Pryadko, T. P., & Ruban, A. O. (2025). Kryza demokratii: Analiz i prohnzuvannia u suchasnomu naukovomu dyskursi. <https://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/41/28.pdf> [in Ukrainian].
3. Adamadze, K. (2025). Demokratychnyi vidkat v Hruzii: Rozvorot vid Zakhodu do Rosii. *Litopys Volyni*, (33), 222–229. <https://litopys.volyn.ua/index.php/litopys/article/view/670> [in Ukrainian].
4. Prykhodko, A. V. (2024). Dekonsolidatsiia demokratychnoho rezhymu v Uhorshchyni ta osoblyvosti stanovlennia iliberalnoi demokratii. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/c2f88393-ad2d-4129-99d9-3f2b042e7cd1> [in Ukrainian].
5. Kravchenko, V. (2025). Demokratychnyi rehes i transformatsiia suchasnykh liberalnykh demokratii. *Mediaforum: Analitika, prohnzy, informatsiinyi menedzhment*, 17, 11–23. <https://doi.org/10.31861/mediaforum.2025.17.11-23> [in Ukrainian].
6. Patalakha, V. F. (2024). Pereosmyslennia demokratychnoi konsolidatsii u konteksti zmitsnennia avtorytaryzmu. <https://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/38/21.pdf> [in Ukrainian].
7. Vonsovykh, S. H., & Kulyk, V. O. (2025). Definiuvannia poniattia populizmu v konteksti zakhidnoi politychnoi nauky. *Politykus*, (2), 9–14 [in Ukrainian].
8. Gerschewski, J. (2021). Erosion or decay? Conceptualizing causes and mechanisms of democratic regression. *Democratization*, 28(1), 43–62. <https://doi.org/10.1080/13510347.2020.1826935>
9. Croissant, A., & Haynes, J. (2021). Democratic regression in Asia: Introduction. *Democratization*, 28(1), 1–21. <https://doi.org/10.1080/13510347.2020.1851203>
10. Tomini, L., & Wagemann, C. (2018). Varieties of contemporary democratic breakdown and regression: A comparative analysis. *European Journal of Political Research*, 57(3), 687–716.
11. Perintfalvi, R., & Voges, K. (n.d.). Hungary under Viktor Orbán: Religious freedom and populism (pp. 53–65). <https://share.google/nLYDv56F9HWpscgp>
12. Bíró-Nagy, A., Éber, M. Á., Pogátsa, Z., Ferge, Z., Kiss, A., Perintfalvi, R., & Szalai, E. (2021). *Kádártól Orbánig*. Noran Libro. <https://www.antikvarium.hu/konyv/biro-nagy-andras-eber-mark-aron-ferge-zsuzsa-kiss-ambrus-perintfalvi-rita-pogatsa-zoltan-scheiring-gabor-szalai-erzsebet-kadartol-orbanig-20048153-1>
13. Körösenyi, A., Illés, G., & Gyulai, A. (2020). *The Orbán regime: Plebiscitary leader democracy in the making*. Routledge.
14. *Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007*. (2007). <https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/lis/sign/eng>
15. *Dohovir pro Yevropeyskyi Soiuz ta Dohovir pro funktsionuvannia Yevropeiskoho Soiuzu* (2010/C 83/01). (2010). <https://zakon.cc/law/files/b5cdf905884e9748c9b69fb8d2df63ea851f32ea851f32ad0a4b851e9516fb8707308479.pdf> [in Ukrainian].
16. *Dohovir pro zasnuvannia Yevropeiskoi Spilnoty (konsolidovana versii stanom na 1 sichnia 2005 roku)*. (2005). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text [in Ukrainian].
17. The Heritage Foundation. (n.d.). *Index of Economic Freedom*. <https://www.heritage.org/index/pages/all-country-scores>
18. Landsbergis, G. (2025). Suspend Hungary's voting rights to save the EU's credibility. *Carnegie Endowment for International Peace*. <https://carnegieendowment.org/europe/strategic-europe/2025/02/suspend-hungarys-voting-rights-to-save-the-eus-credibility?lang=en>

19. The Economist. (2025). *The global democracy index: How did countries perform in 2024?* <https://www.economist.com/interactive/democracy-index-2024>
20. Carothers, T., & Hartnett, B. (n.d.). Misunderstanding democratic backsliding. *Journal of Democracy*. <https://www.journalofdemocracy.org/articles/misunderstanding-democratic-backsliding/>
21. Kundnani, H. (n.d.). Depoliticisation and the crisis of democracy in Europe. *European Democracy Hub*. <https://europeandemocracyhub.epd.eu/depoliticisation-and-the-crisis-of-democracy-in-europe/>
22. Müller, P., & Slominski, P. (2025). The soft hostage-taking of EU foreign policy: Hungary's rule of law conflict with the EU and Russia's war against Ukraine. *Journal of European Public Policy*, 1–27. <https://doi.org/10.1080/13501763.2025.2453033>

Дата першого надходження статті до видання: 01.05.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.05.2026

Дата публікації: 01.06.2026

Kohut-Ferens Oksana*PhD in Economics, Associate Professor
Ivan Franko National University of Lviv***Kut Mariia***PhD in Economics, Associate Professor
Ivan Franko National University of Lviv*

DEMOCRATIC RETREAT OF HUNGARY DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR AND ITS IMPACT ON THE EU'S POSITION IN THE INTERNATIONAL SECURITY SYSTEM

Summary. Introduction. Maintaining a democratic environment and market economy in the world's leading nations is crucial for safeguarding the modern security framework established after World War II. The European Union, as a supranational entity and one of the most influential global actors, serves as a key guarantor of both continental and international security. An increase in anti-democratic tendencies within the EU could undermine global stability, disturb the balance of power, and lead more countries to adopt totalitarian regimes, potentially resulting in heightened conflicts. The rise of Viktor Orban in Hungary has significantly accelerated anti-democratic trends, and his statements – both domestic and international – may promote a resurgence of such processes, even after he leaves office.

Purpose. The purpose of the article is to highlight the factors behind the emergence of democratic backsliding, to trace the course of this process (using Hungary's position as an example), and to outline potential threats and consequences for the European global security architecture in the context of the modern system of international relations, which may also undergo irreversible changes due to the intensification of anti-democratic processes.

Materials and methods. The research materials are: 1) works by domestic and foreign authors on democratic and anti-democratic processes in the world and in the countries of the European Union; 2) statistical data on the index of economic freedom in the member states of the European Union; 2) analytical materials from world-renowned information centres and resources.

The following scientific methods were used in the research process: observation and comparison (to describe the process of democratic retreat in Hungary during Viktor Orbán's reign); axiomatic (to study the interdependence between democratic processes and economic freedom); formalisation, analysis and synthesis, and abstraction (to construct the causes and consequences of democratic retreat and its impact on the EU's position in the global security system); and logical generalisation of results (formulation of conclusions).

Results. The article discusses Hungary's democratic decline as a potential challenge for the EU within the context of international security. It highlights possible impacts on the global security system resulting from either democratic progress or regression in the EU. The article examines and categorizes the factors driving democratic retreat, explaining why these processes are likely to intensify amid escalating crises, political instability, and rising armed conflicts. Additionally, it considers how domestic political changes influence the cohesion of foreign and security policies.

The work also substantiates that further deepening of the democratic retreat in Hungary may undermine the European Union's regional leadership, weaken its position in the international arena and reduce the effectiveness of its role as a key actor in the formation of

the European and global security system. Such trends may have long-term consequences for the stability of the international security environment.

Special attention is paid to identifying potential scenarios for the development of the democratic environment in Hungary. Based on their analysis, possible challenges and threats to international and regional security that may arise from further transformations of this state's political system are outlined. The results obtained allow for a deeper understanding of the impact of domestic political processes in the EU member states on the functioning of the European security system and on the stability of the security environment not only on the European continent but also globally.

Discussion. Future scientific studies should examine democratic processes across all EU member states, as these directly influence the global security system and its stability.

Key words: democracy, democratic backsliding, democratic deficit, «imperfect democracy», foreign policy, international security, European integration, index of economic freedom.